

S. O. S.

Csinos hölgyeket keresünk külföldi munkavállalásra. Kiváló kereseti lehetőség, vízum biztosított, korrekt viszony. Nap mint nap találkozhatunk ilyen újsághirdetésekkkel, nem is gondolva arra, mi rejlik mögöttük. Ezeket a hirdetéseket nevezhetjük a leánykereskedelem kiindulópontjainak.

Verőfényes tavaszi napon Belgrád ismeretlen utcáin bolyongok kezemben egy cédulával, melyre a cím van feljegyezve, ahová igyekszem. Többszöri érdeklődés után végre megtalálom a keresett utcát, nonsokára a megadott házszámot is. Felpillantok a magasba s látom: egy ötemeletes épület előtt állok. Becsengetek. A kaputelefonon egy kellemes női hang érdeklődik kilétem felől. Bemutatkozom, s máris felzúg a kaputelefonok néha igen kellemetlen hangja, a zúgással elvegyítve hallom a nő hangját: „Igen, ön az, akivel a múlt héten beszéltem.” Belépek a kapun, felgyalogolok a negyedik emeletre. Egy nagyon rendezett, tiszta tömbház, melyet nemrég építhettek, egyik lakás nyitott ajtajában a fiatal hölgy már vár rám. Bemutatkozunk.

Marija a belgrádi székhelyű ASTRA (Anti Sex Traficking Action) civil szervezet munkatársa. Ez a szervezet a leánykereskedelem megelőzésével és áldozatainak a megsegítésével foglalkozik. Mariját (nem említem teljes nevét, mivel bemutatkozásunk folyamán is csak ennyit mondott) jó megjelenésű, igen kedves fiatal nőnek találom. A lakás, ahova bementünk, az ASTRA székhelye.

Először végigvezetett a helyiségeken. A lakás négy helyiségből áll, egy nagyobb tárgyalóból és két kisebb helyiségből, az egyik a számítógépekkel teli „szoba”, míg a másik a központ, ahol az úgynevezett S. O. S. telefonok vannak. Itt, ebben a szobában folytattuk a beszélgetést.

A leánykereskedelemről a XIX. században beszélhetünk először, amikor a nyugat-európai nőket kényszerprostitúció céljából a gyarmati országokba szállították. Az első nemzetközi dokumentum, mely ezzel a problematikával foglalkozik, 1904-ből való és Párizsban fogadták el. Az ENSZ-nek az első határozata, mely elítéli a leányokkal való kereskedelmet, 1949-ben született. Ez a probléma újból majd csak a XX. század végén, az AIDS megjelenésével és gyors terjedésével egy időben került ismét napirendre. 1996-ban a GAATW (Global Alliance Against Trafficking in Women) civil szervezet volt az első, amelynek sikerült a

politikai porondon különbséget tenni a prostitúció és a leánykereskedelem között. „Annak ellenére, hogy ez már 1996-ban megfogalmazódott, az emberek nagy része, de még az állami szervek képviselőinek zöme sem tesz különbséget e két jelenség között” – szögezi le az ASTRA munkatársa.

Hazánkban már a volt Jugoszlávia idején is meglévő probléma volt a lányok eladása és akaratuk ellenére történő kihatás. Azonban az utóbbi tizenöt év eseményei megváltoztatták e jelenség formáját és mértékét. Mindenekelőtt a romló gazdasági helyzet, az életszínvonal csökkenése és a térség militarizálódása járult hozzá nagymértékben, hogy országunk a leánykereskedelem egyik gócpontjává váljon. Marija még egy nagy problémára hívja fel a figyelmünket: „Hazánkban nagyon sokan ma ukrán lányokról, román lányokról és moldáviai lányokról beszélnek, ám nincsenek tisztában azzal, hogy rengeteg belföldi lány ugyanúgy áldozata e jelenségnek.”

Illusztrálom ezt egy példával, de ilyen érzékeny téma kapcsán a helységneveket sem említeném. Egy tizenöt éves lányt Szerbia és Montenegró egyik városából eladtak országon belül egy másik városba, ahol nemi erőszak áldozata lett. Gyermekeit megszülte, de az húsz nap múlva meghalt. A lánynak sikerült visszatérnie szülővárosába, ám újbóli beilleszkedése a társadalomba lehetetlenné vált. Ezzel a kérdéssel sem a szociális gondozói hivatal sem a megfelelő állami szervek nem foglalkoznak.

Ez a történet több problémára is rávilágít. Először is arra a – Marija által már említett – tévhitre, hogy a hazai lányokat nem érinti ez a kérdés, továbbá arra is, hogy a „trafficking” csak egy idegen országba történő eladást jelent, ám ahogyan látjuk, ez országhatárokon belül is él. A harmadik nagy gondot az okozza, hogy a lányok eredeti környezetükbe való esetleges visszatérésük után semmilyen segítséget nem kapnak a társadalomba való beilleszkedésükhöz. Sok helyen tabutéma és szégyen, ha valaki ilyen embertelen körülmények közepette volt kénytelen élni.

Miben is nyilvánul meg az ASTRA tevékenysége?

„1996-ban figyeltünk fel egy esetre, amikor az újságban arról olvastam, hogy Novi Pazarban két lány megölte futtatóját, aki egy kosovói futtatónak adta el őket. Az egyik lány kiugrott az ablakon, míg a másik megszökött. A mi szervezetünk (Žene i društvo) érdeklődni kezdett az eset iránt. Jogi csoportunk tagjainak sikerült felvenni a kapcsolatot a lányokkal, és a jogi tanácsadásban a segítségükre voltak. Az egyik lány eltűnt, a másikat viszont nyolc év börtönre ítélték. Az elítélt visszautasított mindennemű segítséget, mivel inkább leült volna nyolc évet a börtönben, minthogy a kereskedők zaklatásainak legyen kitéve” – ol-

vasható SONJA DRLJEVIĆ tollából az Asocijacija za žensku inicijativu (AŽIN) kiadványában.

Ezek után az AŽIN képviselői több nemzetközi fórumon voltak jelen, majd 2000-ben néhány szerbiai város női szervezeteivel közösen összegyűjtötték a rendelkezésre álló adatokat, amelyek a leánykereskedelemmel voltak kapcsolatosak. 2002-ben hivatalosan is bejegyeztették szervezetüket, az ASTRA-t.

Tevékenységük két fő pillére a megelőzés és a segélynyújtás az áldozatoknak. Ami az elsőt illeti, a felvilágosítás teszi ki a munka nagy részét. „Előadásokat tartunk elemi iskolák felső tagozatain, egyetemeken, főiskolákon. Fontos az is, hogy az állami szervek képviselőinek is kellő felvilágosítást nyújtsunk. Gondolok itt a rendőrség alkalmazottaira, az ügyészekre és a bírákra. Ez azért fontos, mivel még az igazságszolgáltatásban is elég nehezen tesznek különbséget a prostitúció és az emberkereskedelem között. Sűrűn fordul elő, hogy az áldozatot ítélik el tiltott tevékenység miatt.”

A törvényi szabályozás nagyon sokáig nem volt a megfelelő, ugyanis 2003 áprilisáig nem létezett önálló bűncselekményként az emberkereskedelem. Igaz, amikor a büntető törvénykönyvben önálló bűncselekményként beiktatták, valamennyivel javítottak helyzeten, ám ma is nehezen határolható el az embercsempészet és az emberkereskedelem. Ez a bíróságokon ma a legnagyobb probléma.

Hadd mondjam el, mit is jelentett e törvénycikkely hiánya: 2003-ban, a Zoran Đinđić miniszterelnök meggyilkolása után elindított Szablya elnevezésű akció során elfogták Zarubica Milivojt, aki a balkáni leánykereskedelem egyik kulcsfigurája volt. Mivel őt még a fent említett törvénymódosítás előtt tartóztatták le, tárgyalása során nem alkalmazhatták az új jogszabányt, mivel a törvénynek nem lehet visszaható ereje. Így három év letöltendő börtönbüntetést kapott, ám az új törvény értelmében akár tíz év szabadságvesztésre is ítélték volna.

Ami az ASTRA tevékenységének másik részét illeti, az a már áldozatul esetteknek történő segítségnyújtás. Ide soroljuk a jogi segítségnyújtást, orvosi ellátás biztosítását, valamint a 2002 februárjában üzembe helyezett S. O. S. telefonok szolgáltatásait.

– Az S. O. S. telefonokon való jelentkezéseket két csoportba oszthatjuk. Elsőként említeném azon hívásokat, melyek az újságokban megjelenő hirdetések megbízhatóságát ellenőrzik. Mi ilyenkor ellenőrizzük, hogy a hirdetést feladó cég vagy személy szerepel-e a nyilvántartásunkban, s ha igen, akkor rögtön jelezzük, hogy ennek a hirdetésnek gyanús a háttere. A másik csoportot a már áldozatul esett nőknek vagy azok családtagja-

inak a hívásai teszik ki. Ilyenkor két feladatunk van: felkutatni az eltűnt lányokat vagy (ha a lányok jelentkeznek), biztosítani nekik a menhelyre jutást. A menhelyek titkosított helyeken vannak, és sűrűn költöztetjük őket. Pillanatnyilag mintegy tizenöt menhely működik – mesél Marija a munka menetéről a központban.

– A 2000-ben bekövetkezett politikai változások a mi tevékenységünkre is pozitív hatással voltak. Sokkal sikeresebb együttműködést tudtunk kifejleszteni az államapparátussal. 2001-től országos munkacsoportok foglalkoznak ezzel a problematikával. Az ASTRA a megelőzés és a nevelés munkacsoportjának a vezetője. Ezenkívül még három munkacsoport tevékenykedik. (A gyermekkereskedelem elleni csoport vezetője a BEOSUPPORT, az áldozatok megsegítésével és védelmével foglalkozó csoport vezetője a szociális minisztérium, a törvények végrehajtásával foglalkozó csoport vezetője az igazságügyi minisztérium.)

Mikor egyeseknek mondtam, miről is szeretnék írni, azt vágták a fejemhez, hogy nem kellene már megint a „prostikkal” (egyések durvábban is fogalmaztak) foglalkozni. Elcsépelte téma. Már megint az a probléma, hogy az emberek nem tudnak különbséget tenni az önként vállalt prostitúció és a kényszerprostitúció között. Ezek a lányok, akik kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek, nem önként vállalják, hogy valakinek a „rabszolgái legyenek”. Leggyakrabban teljes anyagi ellehetetlenülésük vezet oda őket, hogy ígéretes hirdetésekkel komolyan vegyenek és higgyenek bennük. Sajnos azonban sokakat saját családjuk akaratlanul vagy készakarva kényszerít ilyen helyzetbe. Egy ukrán lány története bizonyítja, milyen könnyen kerülhet bárki ilyen helyzetbe. Az említett lány édesapjának volt egy nagyon jó belgrádi ismerőse, üzlettársa, aki évekig családi barátjuk volt. Egy látogatása alkalmával megtudta, hogy a lány ápolónőként mennyit keres, tízszeres fizetést ígért neki Belgrádban. A lány édesapja tanácsára hagyta el országát, ám Belgrádba érve a családi barát vaskos összegért eladta a lányt.

A fent említett példa is bizonyítja, hogy az áldozatok többsége a fejletlen kelet-európai országokból származik: Moldáviából, Romániából és Ukrajnából. A román vagy bolgár határon átjutva hazánkba érkeznek, itt elveszik személyi okmányait és ettől kezdve teljes kiszolgáltatottságban vannak. Innen továbbadják őket Nyugat-Európába (a leggyakrabban Olaszországba), de az útvonaluk délre is vezet (Albániába és Kosovóba). Bosznia is sűrűn célállomása e lányoknak. Ez az utóbbi két terület a külföldi katonai alakulatok jelenléte óta lett kedvelt célország. Itt szeretném megemlíteni, hogy egyes források szerint Moldávia északi részén a lakosság 40% egy vesével él, mivel az anyagi hiányában saját szerveiket adják

el. Nem is csoda, hogy a lányok jelentős része moldáviai állampolgár. Egyes moldáv lányok elmondása szerint a bukaresti nagykövetségünk előtt egy óra várakozás után már kézhez is kapják vízumukat.

Amire még az ASTRA munkatársnője felhívta a figyelmemet, az szintén egy érdekes jelenség, és az újságírókra vonatkozik. Rengeteg cikk jelent meg e problematikával kapcsolatban, ám ezek általában a szenzációs esetekről szóltak, vagy arról, hogy bennük valamelyik magas rangú állami tisztségviselő is érintett. Ebből kifolyólag a lányok elég bizalmatlanul állnak az újságírók elé, mivel úgy tekintenek rájuk, mint akik szintén pénzt keresnek a szerencsétlenségükön. Az újságíró készít egy interjút, ezt elég szép összegért megveszi egy lap. A lányok nagyon ritkán nyilatkoznak, ám ha mégis, azt csak egy bizonyos összeg fejében teszik. „Ebben mi teljes egészében támogatjuk a lányokat – fejt ki beszélgetőtársam. – A fent említett kellemetlenségek elkerülése érdekében kiadtunk egy kézikönyvet, mely az újságírókat tájékoztatja, hogyan is nyúljanak a témához.”

Az újságírók figyelmetlensége következtében sok eset végződött szerencsétlenül. Egy ilyen írnék le az ASTRA által kiadott újságírói kézikönyv nyomán: egy amerikai tv-társaság egy csoport fiatal albán nő sorsát dolgozta fel, akiket Albániából Olaszországba vittek, és ott prostitúcióra kényszerítettek. Közben a rendőrség kiszabadította a lányokat, a tv-társaság beszélgetéseket folytatott velük. Igaz, hogy ezt a riportot csak Amerikában vetítették, ám a nőket hazatértük után ismét elrabolták, majd megölték.

Ez a példa is bizonyítja, hogy a legjobb szándékkal is micsoda tragédiákat lehet előidézni.

Marijával a tékép előtt állva azokat az útvonalakat elemeztük, amelyekről már a fentiekben írtam. A többi munkatárs is bekapcsolódott a beszélgetésbe, és így egy teljes sor élménybeszámolót hallgattam végig, melyeknek a végéről többnyire elmaradt az amerikai filmekre jellemző happy end.

